

MOSSÈN ANTON A LES
MUNTANYES DEL
MONTSENY

CARLES ALBESA

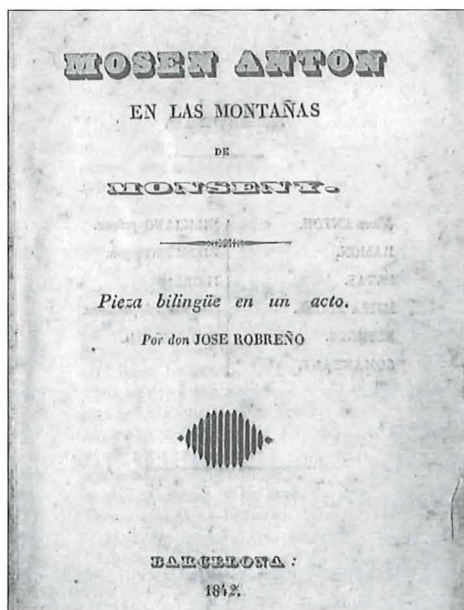
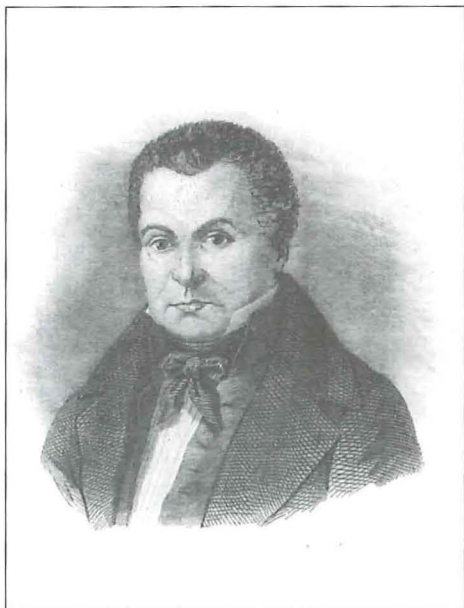
Mossèn Anton a les muntanyes del Montseny (o *Mosen Anton en las montañas de Monseny*, segons transcripció literal) és el títol d'una peça teatral de Josep Robreño (1783-1838) estrenada a Barcelona el juny de 1822 i publicada vint anys després en un opuscle de 29 pàgines, de format 155 x 105 mm. L'obreta iniciava una nombrosa sèrie de sainets, que els estudiosos han qualificat d'agitació política o de teatre revolucionari i que l'autor denominava peces patriòtiques o de circumstàncies, en què defensava el liberalisme, exaltava la Constitució de Cadis i denigrava l'absolutisme. Gairebé totes foren escrites i representades –l'autor també hi interpretava algun paper destacat– durant l'anomenat Trienni Liberal (1820-23). Altres peces patriòtiques de l'autor van ser les de caràcter antifrancès, escrites durant la invasió napoleònica, i les anticarlines del període 1833-36.

El protagonista d'aquesta obra bilingüe de Robreño no era prevere –només havia rebut ordes fins al diaconat– i es deia Antoni Coll i Gayrís. Havia nascut al llogaret de l'Esparra, al municipi de Riudarenes (La Selva), i exercia de diaca a Espinelves quan s'alçà en armes encapçalant una de les partides realistes que a partir de la primavera del 1822 proliferaren a Catalunya.

Al principi, aquestes faccions absolutistes recorrien els pobles trencant les làpides gravades amb el nom de "Plaza de la Constitución", imposaven tributs als veïns, sobretot als tinguts per liberals, i procuraven evitar topades amb les tropes governamentals. A poc a poc, però, es van envalentir i aconseguiren certs èxits militars. Ocuparen intermitentment algunes viles i fins i tot van conquerir la plaça forta de la Seu d'Urgell, on establiren un contragovern que rebé el nom de Regència Absolutista de la Seu. De fet, el país vivia en un estat de guerra civil.

Els més prestigiosos militars constitucionals, com ara Manso, Riego i Milans del Bosch, que s'havien distingit com a guerrillers durant la Guerra del Francès, s'enfrontaren a les partides insurrectes comandades per personatges que, com Coll, eren més coneguts pel seu àlies que no pel nom vertader: el Misses, el Jep dels Estanys, el Trapense i d'altres.

En aquesta guerra d'atacs per sorpresa i de cops de mà, el gran enemic de mossèn Anton, el seu perseguidor implacable, va ser el brigadier Francesc Milans del Bosch. Fill de Sant Vicenç de Montalt (Maresme), feia dos anys que havia tornat d'Amèrica del Sud, on s'havia exiliat el 1817 en fracassar un dels diversos pronunciaments en què havia participat per tal de restablir la

Gravat de Josep Robreño i portada de l'edició de 1842 de Mossèn Anton a les muntanyes del Montseny

Constitució de Cadis. (Com el lector ja deu haver intuït, es tracta d'un avantpassat del militar que el 23 de febrer de 1981 també intentà un pronunciament, però de signe força diferent. I és que la història dóna a vegades aquestes sorpreses). En els seus encontres, mossèn Anton i el brigadier Milans del Bosch s'alternaren en els èxits.

En una petició que l'Ajuntament de Mataró va fer el març de 1823 perquè el govern concedís a Milans del Bosch una condecoració pensionada, es consignen com a mèrits les accions de Pineda, Breda i Verges i, sobretot, la del 29 de juliol de 1822 a Collformic, on protegia un comboi que es dirigia a Vic i que interceptaren les partides dels capitosts Misses, Mossèn Anton, Targarona i Vilell. El brigadier, *"con la poca tropa que podía operar, penetró a la bayoneta entre las filas de la canalla y desalojada de todas sus ventajosas posiciones"*, i va aconseguir que el comboi arribés al seu destí. Per celebrar la victòria de Pineda, Robreño va escriure i representar a Barcelona una de les seves peces habituals, la titulada *Milans en la villa de Pineda*.

Mossèn Anton reeixí en diverses de les seves accions llampec, com les que li permeteren ocupar les viles de Tordera, Canet, Calella i Malgrat (4 de juny de 1822), Berga (7 de juny de 1822), Ripoll i Olot (10 de juny de 1822), Sant Joan de les Abadesses (13 de juny de 1822) i d'altres. El 22 de juliol, mentre Milans era rebut triomfalment a Mataró, mossèn Anton entrava per sorpresa amb 800 homes al Masnou i s'enduia nombrosos ostatges cap a les

Guilleries, el seu reducte inexpugnable. Important fou també la victòria que obtingué a Arbúcies (3 de juliol de 1822), on Milans perdé la cavalleria i els bagatges. Mossèn Anton la va rematar amb un cop d'efecte que pretenia ridiculitzar les forces governamentals: envià a Barcelona, conduït per un membre de la seva partida, un oficial liberal que havia capturat. El fet que ambdós poguessin franquejar la muralla de la ciutat sense cap impediment fou objecte de molts comentaris jocosos.

Respecte a *Mosen Anton en las montañas de Monseny*, cal dir que respon fidelment als propòsits d'educació política clarament partidista que perseguia bona part de la producció teatral de Robreño. En l'obra, un jove pagès, en Ramon, s'infiltra a la partida de mossèn Anton com a espia. Els aparts que fa en Ramon als discursos de mossèn Anton –que és presentat amb els pitjors defectes– són freqüents i força pedagògics.

Heus-ne aquí una mostra, amb l'ortografia actualitzada:

MOSSÈN: Catalans! ja ha arribat el dia / de glòria! dia ditxós!
/ dia que deurà en los llibres / imprimir-se amb lletres d'or. /
Vosaltres sou escollits / per mà de Déu poderós, / per venjar
los agravis / fets a nostra religió.

RAMON: I no és mal escolliment! / tontos, lladres i traïdors.

[...]

MOSSÈN: No tingueu por als jueus, / que clamen Constitució,
/ que estan en pecat mortal / i no tenen salvació.

RAMON: Los que tu portes són purs / com les calces d'en
Caló.

MOSSÈN: Val cada un de vosaltres / per ells com un batalló, /
i sols la vostra presència / ja los infundeix terror, / no tingueu
por a les bales, / pues vos asseguro jo, / que se tornaran de
cera / o bombolles de sabó.

RAMON: Sí, fes que te'n toqui alguna / si pot ser al cervell,
millor.

MOSSÈN: No penseu siguin mentides, / ni faules de ma
invenció, / perquè tinc deu mil exemples / que dar-vos a mon
favor, / certa vegada trenta homes / defensant la religió /
trenta-dos mil ne mataren.

RAMON: Quina mentida, Senyor!

MOSSÈN: Vostres bales beneïdes / són per il·lustres rectors, /
i encara que no los toquin, / veureu que los fan caure tots; /
donau-vos l'enhorabona / valentíssims campions / que Déu

s'ha dignat mirar-vos / per rescatar son honor.

RAMON: Lo que tu rescatar busques / són les gangues i els pinyons.

MOSSÈN: Jo tinc la fe i l'esperança / ficades dintre mon cor.

RAMON: La caritat hi tinguessis / que no saps lo que és, traïdor.

No cal dir que els sequaços de Mossèn Anton –en Pata i en Mitjafulla, a l'obra– són uns aprofitats i uns covards.

Derrotat mossèn Anton com corresponia, el comandant de les tropes liberals fa una vibrant arenga (Robreño solia assignar els papers en llengua castellana als militars):

Ya veis libres ciudadanos, / esta pérfida facción / cual huye despavorida / llena de asombro y terror; / ya los veis precipitados / temiendo nuestro tesón, / y temblar sólo a la vista / del libre y firme español.

I després de l'última estrofa (*Sepa toda la nación / que jamás sucumbiremos / y firmes sostendremos / o muerte o Constitución*), tot el públic crida "Viva la Constitución" i es canta, com a cloenda, un himne patriòtic.

Del Montseny, on mossèn Anton feia incursions si bé el seu reducte eren les Guillerries, l'obra només en fa dues brevíssimes referències. Una és l'exclamació "valga'm Sant Pere d'Arbúcies", i l'altra la contestació d'un presoner que diu "só del poble del Palau". Tot plegat, poca cosa.

Tornant a la història, quan tot semblava propici a la persona i la ideologia de mossèn Anton –la Regència de la Seu li havia atorgat la graduació de brigadier i l'exèrcit dels Cent Mil Fills de Sant Lluís acabava d'entrar a Espanya en defensa de l'absolutisme–, aquest fou ferit mortalment el 13 de juny de 1823 –coincidint amb la seva onomàstica– mentre participava en el setge del castell d'Hostalric.

Amb la mort de mossèn Anton, esdevinguda quatre mesos després, Robreño perdé a més d'un enemic molt odiat una bona font d'inspiració, com demostra el títol de dues més de les seves peces antiabsolutistes: *La derrota de mosen Anton* (segona part de la que ens ocupa) i *Relación de las crueldades cometidas por los dos cabecillas Misas, Mosen Anton y sus secuaces a la entrada de la villa de Olot*.

Josep Robreño i Tort, comediógraf i actor, progressista i revolucionari, és considerat un dels precursors del teatre català modern.